Заїчко Ірина Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Павленко Ілля Леонідович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Внаслідок повномасштабного вторгнення економіка України зазнала значного спаду. Незважаючи на стійкість бізнесу, доступ до сучасних технологій та інвестицій ускладнився, що вимагає пошуку нових рішень для подолання викликів, спричинених війною. Безумовно, ці виклики вимагають активізації сучасних підходів та більш ефективних механізмів залучення інвестицій, котрі можуть допомогти відновити економіку та промисловість.

У 2022 році ВВП нашої держави зменшився на понад 29,2 %, а частка переробної промисловості скоротилася до 7% [5]. Незважаючи на те, що бізнес демонстрував максимально можливу стійкість у всіх видах своєї діяльності, він все ж таки зіштовхнувся із значними обмеженням, які ускладнили доступ до сучасних технологічних рішень та залучення нових інвестиції.

Нинішня війна в Україні є найбільш масштабною з часів Другої світової війни, що змушує переосмислювати підходи до вирішення проблем в усіх галузях, зокрема у сфері інвестування. Війна, поряд із жорсткою ринковою конкуренцією та впливом глобальних подій, підштовхує підприємства до пошуку нових способів примноження власного капіталу та залучення інвесторів. Це стає особливо важливим для забезпечення зовнішніх джерел фінансування та подальшого розвитку компаній у складних економічних умовах. [1]. Тому, для України інвестиції – це одне з важливих джерел додаткових коштів, які не лише можуть допомогти підтримати економічну стійкість в умовах повномасштабного вторгнення, а також сприятимуть повоєнній відбудові економіки та поверненню в країну людей, які виїхали.

Слід відмітити, що поступове та обережне зняття валютних обмежень сприяло залученню нових інвестицій і позикових коштів для відновлення економіки України [6]. Інвестиції в більшості випадків спрямовувалися у сфери економічної та господарської діяльності, які характеризуються розвиненістю. Станом на 31 березня 2024 року, найбільші обсяги прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості, які отримали 38,9% від загальної суми інвестицій. Також значні інвестиції надійшли до установ і організацій, що займаються оптовою та роздрібною торгівлею, а також ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів – 17,0%. Серед основних країн-інвесторів

домінують Кіпр із часткою 31,6%, Нідерланди – 20,8%, Велика Британія – 4,8%, Швейцарія – 4,2%, Німеччина – 4,3%, Австрія – 3,5%, Люксембург – 2,7%, і Франція – 2,6%. [4].

Не менш важливим аспектом є й те, що держава активно намагається залучати додаткові інвестиції через фінансовий інструмент – військові облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Ці цінні папери були запроваджені як додаткове джерело фінансування для державних потреб і Збройних сил України, котрі мають характерні особливості (рис. 1).

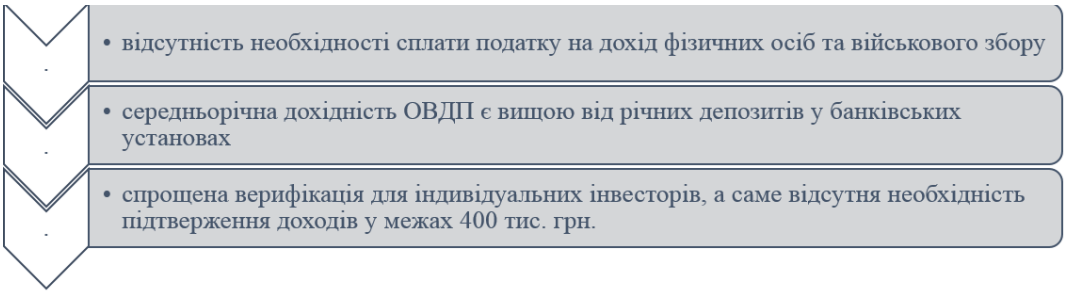

Рис. 1. Відмінні особливості військових ОВДП

Джерело: систематизовано автором за [8]

Ілюстрація обсягів військових облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), що перебувають в обігу станом на 1 січня 2024 року (рис. 2), у розрізі різних категорій депонентів, вказує на те, що найбільшу частку складають військові ОВДП, які належать юридичним особам – 125911,96 млн грн. Депозити фізичних осіб становлять 11642,68 млн грн, а нерезидентів – 14803,62 млн грн. Це демонструє активну участь різних груп вкладників у підтримці держави під час війни за допомогою інвестування в військові ОВДП.

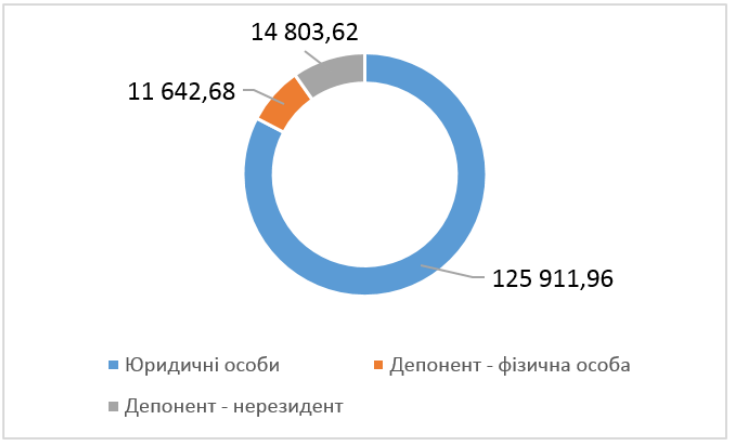

Рис. 2. Військові ОВДП в обігу станом на 01.01.2024, у млн. грн

Джерело: побудовано автором за [2]

Серйозними викликами для України, з якими вона зіткнулася при залученні додаткових інвестицій у національну економіку слід віднести:

- відсутність достатнього рівня обізнаності щодо інструментів інвестування;

- значні складнощі з фінансуванням малих підприємств, які внаслідок війни зазнали серйозної шкоди, оскільки досить складно знайти доступні варіанти залучення додаткових ресурсів.
- складна демографічна ситуація викликана повномасштабним вторгненням (за оцінками МОМ станом на 16 квітня 2024 року кількість внутрішньо переміщених осіб становила приблизно 3,5 мільйона осіб) [7].
- проблеми з експортом продукції сільського господарства, викликані певними затримками та серйозними обмеженнями експорту сільськогосподарської продукції;
- низька фінансова грамотність, відсутність достатнього рівня фінансової обізнаності керівників підприємств та нестача професійних управлінських кадрів знижує ефективність керування бізнесом, а також зменшує здатність малого та середнього бізнесу адаптуватися до швидких змін [3].

Отже, повномасштабне вторгнення росії на територію нашої держави завдало значної шкоди як економіці, так і процесам інвестування зокрема. На сьогодні, інвестори намагають організовувати інвестування лише в тих сферах, які вже добре розвинуті. При цьому, держава докладає багато зусиль для збільшення обсягу залучення інвестицій. Одним з таких кроків є активний випуск військових ОВДП. Вважаємо, що Україна зіштовхнулася зі значними викликами, які потрібно подолати для формування сприятливого інвестиційного клімату. Важливу роль у цьому відіграватимуть міжнародна підтримка та інтеграція новітніх технологій, які можуть стати ключовим фактором для подальшого розвитку країни в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Бондарук Т. Г., Заїчко І. В., Бондарук І. С. Діагностика фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості в системі фінансового менеджменту. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2022. № 1-2. С. 62-75. URL: https://doi.org/10.31767/nasoa.1-2-2022.08
2. Військові ОВДП в обігу станом на 01.01.2024. *Сайт НБУ*. URL: https://bit.ly/3XKzPjX
3. Заїчко І. В., Білошкурська Н. В. Нормативно-правове та методичне підґрунтя визначення рівня забезпечення і регулювання фінансової безпеки підприємств та держави. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/991
4. Інвестиційна діяльність в Україні за 1 квартал 2024 року. *Міністерство економіки України.* URL: https://bit.ly/3YdKogz
5. Інноваційні інвестиції для відновлення економіки України. *Сайт програми розвитку Організації Об'єднаних Націй*. URL: http://surl.li/qlhig
6. Річний звіт 2023. *Національний банк України*. URL: https://bit.ly/4eRWJN9

7. Україна – Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні – Опитування загального населення – Раунд 16 (10 березня–11 квітня 2024). *International Organization for Migration.* URL: https://bit.ly/3N0PtTa

8. Шалаєв В. Ю., Мякишевська О. М. Інвестиції у військові облігації як інструмент підтримки України під час війни *Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами:* зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. Київ, 2022. С. 536–538

Зимовець Владислав Вікторович,
доктор економічних наук,
головний науковий співробітник відділу публічних фінансів;
ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАН України»

ТІНЬОВІ КАПІТАЛИ У ФІНАНСУВАННІ ТА ПІДТРИМЦІ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Масштаби фінансових втрат України від війни є катастрофічно великими. Обсяги необхідного для відновлення економіки фінансування на початку 2023 р. оцінювались у 486,2 млрд дол. [1], що у 2,7 рази перевищує ВВП країни за 2023 р., а пряма завдана війною шкода – у 152,5 млрд дол., або 34,9 % від балансової вартості нефінансових активів по економці в цілому [2]. Кількість діючих підприємств у сфері нефінансового бізнесу тільки за перший рік повномасштабного вторгнення зменшилася на 29,4 %, тобто було втрачено близько третини виробничого потенціалу країни. Потреби в необхідному фінансуванні значно перевищують потенціал фінансової системи країни. За «нормальної» для України норми нагромадження (середнє значення норми валового нагромадження основного капіталу на рівні 17,9 % ВВП за 2010 – 2021 рр.) для фінансування відновлення економіки знадобиться не менше 15 років, тоді як бізнес потребує коштів для підтримки життєздатності й відновлення ще до закінчення війни.

Історично під впливом макрофінансових, інституціональних і політичних чинників сформувалася специфічна структура капіталу українського бізнесу, двома ключовими ознаками якої були аномально висока боргова залежність і акумуляція ліквідних капіталів за межами фінансової системи України. Довоєнні стратегії фінансування бізнесу в Україні передбачали нагромадження й зберігання частини ліквідного капіталу поза її фінансовою системою[3]. Унаслідок кумулятивного нагромадження тіньового ліквідного капіталу теперішня ситуація докорінно відрізняється від становища 1990-х років, коли дефіцит капіталу був ключовою проблемою бізнесу. За різними оцінками, у 1991 – 2018 рр. з України було виведено капіталу на суму близько 150 млрд дол. [4] тому є підстави очікувати, що тіньовий ліквідний капітал може відіграти